

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड, अंतर्गत बहिस्थ शिक्षण विभाग
बहिस्थ शिक्षण अभ्यासकेंद्रासाठी नियमावली २०२३-२०२४

बहिस्थ शिक्षण अभ्यासकेंद्र कार्यप्रणाली

०१. आपल्या महाविद्यालयात बहिस्थ शिक्षणाचे अभ्यासकेंद्र घेत असताना महाविद्यालयांच्या प्राचार्यांनी कायम नियुक्तीप्राप्त अनुभवी व इच्छूक शिक्षकांची केंद्र समन्वयक म्हणून नेमणूक करावी.
०२. महाविद्यालयाचे प्राचार्य हे पदसिध्द अभ्यासकेंद्र प्रमुख असतील.
०३. अभ्यासकेंद्राची शैक्षणिक, प्रशासकीय, आर्थिक जबाबदारी पार पाडण्यासाठी महाविद्यालयातील एक कनिष्ठ लिपीक व एक सेवकांची नेमणूक करावी.
०४. बहिस्थ अभ्यासकेंद्रासाठी महाविद्यालयातील एखादी स्वतंत्र खोली उपलब्ध करून द्यावी व त्यावर “ स्वा.रा.ती.म. विद्यापीठ, नांदेड व्दारा संचलित बहिस्थ शिक्षण अभ्यासकेंद्र” व केंद्रप्रमुख, केंद्रसमन्वयक यांनी नावे टाकून बोर्ड तयार करून घ्यावा व तो त्या खोलीत व बाहेर दर्शनी ठिकाणी लावण्यात यावा व त्यावर संपर्क क्रमांक देण्यात यावा.
०५. अभ्यासकेंद्रावर प्रवेशासाठी विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध असलेल्या माहितीच्या आधारे वृत्तपत्रातून जाहिरात द्यावी, पॉम्प्लेट वाटावेत व वातावरण निर्मिती करावी.
०६. अभ्यासकेंद्राचे संलग्नता नूतनीकरण दरवर्षी दिलेल्या कालावधीत पूर्ण करावे.
०७. बहिस्थ शिक्षण विभागाने तयार केलेली “बहिस्थ शिक्षण नियमावली” या संदर्भातील माहिती नोंटीस बोर्डावर तयार करून ती बहिस्थ शिक्षण अभ्यासकेंद्राच्या कार्यालयात लावण्यात यावी जेणेकरून ती प्रवेश घेण्याच्या विद्यार्थ्यांना वाचता येईल.
०८. बहिस्थ शिक्षण विभागाचे एम.ए. भाषा मराठी, हिन्दी, इंग्रजी, उर्दू, पाली/समाजशास्त्र,राज्यशास्त्र,अर्थशास्त्र, इतिहास व लोकप्रशासन, या विषयामध्ये एम. ए. आणि एम.कॉम. अभ्यासक्रम आपल्या केंद्रावर बहिस्थ प्रणालीनुसार राबवावे.

- ०९.विद्यापीठाची मान्यतप्राप्त अभ्यासकेंद्रासाठीची प्रती विद्यार्थी शुल्क १२५०/- रूपये याप्रमाणे प्रवेशाच्या वेळी केंद्रावर विद्यार्थ्यांकडून जमा करून घेणे बंधनकारक आहे.
- १०.प्रवेशित विद्यार्थ्यांना बहिस्थ अभ्यासकेंद्रांनी प्राचार्यांच्या सहीने ओळखपत्र उपलब्ध करून द्यावे.
- ११.बहिस्थ प्रवेशित विद्यार्थ्यांसाठी सुट्टीच्या दिवशी आयोजित करण्यात येणाऱ्या संपर्क सत्राचे वेळापत्रक तयार करून त्याची एक प्रत माहितीस्तव बहिस्थ शिक्षण विभाग स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ, यांना देण्यात यावी.

प्रवेश

- ०१.स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड यांच्या बहिस्थ शिक्षण विभागामार्फत जाहिरात प्रसिध्द झाल्यानंतर पुढील एक महिन्यात प्रवेशप्रक्रिया पूर्ण करण्यात यावी
- ०२.विहित प्रवेश कालावधीनंतर प्रवेश घेऊ इच्छीणाऱ्या विद्यार्थ्यांना बहिस्थ विभागाची पूर्वपरवानगीनेच प्रवेश देण्यात यावा.विनापूर्वपरवानगी दिलेल्या प्रवेशाची सर्वस्वी जबाबदारी ही केंद्रप्रमुखाची असेल.
- ०३.बहिस्थ अभ्यासकेंद्राच्या प्रवेशित विद्यार्थ्यांचे सर्व प्रशासकीय, शैक्षणिक व आर्थिक व्यवहाराच्या नोंदींचे तपशिल लिपीकाने ठेवावयाचा आहे.
- ०४.समंत्रकांनी बहिस्थ विद्यार्थ्यांना ग्रंथालय, अभ्यासक्रम, समंत्रणे, गटचर्चा इत्यादी बाबत माहिती द्यावी.
- ०५.पदव्युत्तर एम.ए. व एम.कॉम.साठी बहिस्थ प्रवेशित विद्यार्थ्यांचे प्रवेश आवेदनपत्र पासपोर्ट फोटोसह तसेच पात्रता आवेदनपत्र, परीक्षा आवेदनपत्र सर्व आवेदन पत्रास प्रवेशाच्या वेळी शाळा सोडल्याचे प्रमाणपत्र (T.C.) ची सत्यप्रत तसेच आधार कार्डाची सत्यप्रत, बी.ए. प्रथम, द्वितीय, तृतीय वर्ष गुणपत्रकांच्या सत्यप्रत जोडणे आवश्यक आहे.
- ०६.नियमित विद्यार्थ्यांप्रमाणे बहिस्थ विद्यार्थ्यांचे प्रवेश आवेदनपत्राची छायांकितप्रत अभ्यासकेंद्रांनी आपल्या अभ्यासकेंद्रावर ठेवावी.
- ०७.बहिस्थ विद्यार्थी/विद्यार्थिनीच्या शिक्षणात खंड पडलेला असल्यामुळे आणि ते नोकरी करणारे, प्रौढ असल्यामुळे त्यांच्या कागदपत्रांची केंद्रप्रमुखाने शहानिशा करावी व मग प्रवेश द्यावा.

- ०८. प्रवेशाच्या वेळी बहिस्थ पध्दतीने प्रवेश घेत असलेल्या विद्यार्थ्यांकडून कुठल्याही विद्यापीठाचा असला तरी स्थलांतर प्रमाणपत्र घेवू नये तसेच त्या विद्यार्थ्यांने भविष्यात स्थलांतर प्रमाणपत्राची मागणी केली तर ते देता येणार नाही यांची नोंद घ्यावी.
- ०९. बहिस्थ शिक्षण पध्दतीने प्रवेश घेत असलेल्या विद्यार्थ्यांने प्रवेशासाठी आपल्या जिल्हातील/तालुक्यातील अथवा जवळच्या अभ्यासकेंद्रावर आपला प्रवेश निश्चित करावा. प्रवेशासाठी अभ्यासकेंद्राचे केंद्रप्रमुख/केंद्रसमन्वयक यांच्याशी संपर्क करावा परंतु प्रवेशासाठी विद्यार्थ्यांने विद्यापीठ कार्यालयात संपर्क करण्याची आवश्यकता नाही.
- १०. प्रवेशित विद्यार्थ्यांने प्रवेश घेतल्यापासून पाच वर्षांच्या आत पदवी पूर्ण करावी. या पाच वर्षांच्या दरम्यान पदवी पूर्ण न केल्यास पुन्हा पदवी अभ्यासक्रमाच्या पहिल्या वर्षाला प्रवेश द्यावा. या पाच वर्षांच्या नंतर संबंधित विद्यार्थ्यांचा प्रवेश रद्द समजावा.

शुल्क

- ०१. अभ्यासकेंद्राने पदव्युत्तर एम.ए. साठी प्रवेशित विद्यार्थ्यांकडून प्रवेशाच्या वेळी प्रवेश शुल्क २,१०० रूपये, पात्रता शुल्क आपल्या विद्यापीठाचा विद्यार्थी असेल तर ११० रूपये बाहेरच्या विद्यापीठाचा विद्यार्थी असेल तर २०० रूपये परीक्षा शुल्क रूपये ८६० रूपये तसेच स्वयंअध्ययन साहित्य शुल्क २,००० रूपये याप्रमाणे विद्यापीठात जमा करावे. आपल्या अभ्यासकेंद्रासाठी रूपये १,२५० रूपये अभ्यासकेंद्र शुल्क जमा करून ते आपल्या अभ्यासकेंद्रासाठी वापरावयाचे आहे.
- ०२. पदव्युत्तर एम.कॉम. अभ्यासक्रमासाठी प्रती विद्यार्थी प्रवेश शुल्क रूपये २,९०० रूपये पात्रता शुल्क आपल्या विद्यापीठाचा विद्यार्थी असेल तर १०० रूपये बाहेरचा विद्यापीठाचा विद्यार्थी असेल तर २०० प्रमाणे तसेच परीक्षा शुल्क रूपये १,५०० रूपये व स्वयंअध्ययन साहित्य शुल्क २००० रूपये या प्रमाणे विद्यापीठात जमा करावे. आपल्या अभ्यासकेंद्रासाठी २००० रूपये अभ्यासकेंद्र शुल्क जमा करून ते आपल्या अभ्यासकेंद्रासाठी वापरावयाचे आहे.

आर्थिक

- ०१. बहिस्थ अभ्यासकेंद्राने आपल्या अभ्यासकेंद्राचा हिशोब विभागाने पाठविलेल्या अभ्यासकेंद्र शुल्क खर्च विवरणाप्रमाणे ठेवून वर्षाच्या शेवटी सर्व जमा खर्चाचे विवरण संस्थेच्या लेखापरीक्षक यांच्या (Auditor) मार्फत करून तेरीज ताळेबंद व उपयोगिता प्रमाणपत्र (Utilization Certificate) विद्यापीठास सादर करावे.

- ०२. बहिस्थ अभ्यासकेंद्राने अभ्यासकेंद्राच्या नावे राष्ट्रीयीकृत बॅकेत केंद्रप्रमुख आणि केंद्रसमन्वयक यांच्या नावे स्वतंत्र खाते उघडावे व त्याच खात्यातून आर्थिक व्यवहार करावा.
- ०३. अभ्यासकेंद्रासाठी तयार करण्यात आलेली नियमावली ही विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर 'बहिस्थ शिक्षण विभाग' या पोर्टलवर उपलब्ध आहे.
- ०४. विषयानुरूप प्राध्यापकांची नियुक्ती करून त्यांचेकडून समंत्रणे, चर्चासत्र, प्रात्यक्षिके, गटचर्चा याचे सादरीकरण करून घ्यावे.
- ०५. प्रवेश घेतेवेळी विद्यार्थ्यांने घेतलेला विषय कोणत्याही सबबीवर बदलता येणार नाही याची विद्यार्थ्यांना पूर्वसूचना देण्यात यावी.
- ०६. विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतेवेळी विचार करूनच अभ्यासकेंद्र निवडावे. एकदा निवडलेले अभ्यासकेंद्र बदलता येणार नाही. तसेच काही अपरिहार्य कारणास्तव अभ्यासकेंद्र बदलावयाचे असल्यास विद्यापीठाच्या बहिस्थ शिक्षण विभागाच्या पूर्वमान्यतेनेच अभ्यासकेंद्र बदलता येईल त्यासाठी दोनही अभ्यासकेंद्राची परवानगी व १,००० रूपये अभ्यासकेंद्र शुल्क आणि १००० रूपये प्रक्रिया शुल्क विद्यार्थ्यांस भरणे आवश्यक राहिन. अभ्यासकेंद्र शुल्क बदललेल्या अभ्यासकेंद्रावर व प्रक्रिया शुल्क बहिस्थ शिक्षण विभागात भरावे लागेल.

समंत्रण

- ०१. आपल्या अभ्यासकेंद्रावर विषयनिहाय समंत्रणाचे वेळापत्रक तयार करून त्यानुसार प्रवेशित विद्यार्थ्यांना कळविण्यात यावे तसेच सुट्टीच्या दिवशी रविवारी समंत्रणे आयोजित करावीत.

परीक्षा

- ०१. बहिस्थ प्रवेशित विद्यार्थ्यांना एकाच वेळी पारंपरिक अभ्यासक्रमाची व बहिस्थ अभ्यासक्रमावर आधारित परीक्षा देवून दोन पदव्या एकाच वर्षात प्राप्त करता येवू शकतात. परंतु पारंपरिक अभ्यासक्रमाची व बहिस्थ अभ्यासक्रमाची परीक्षा एकाच वेळी आली तर कोणतीही एकच परीक्षा देता येईल याची नोंद घ्यावी.

- ०२. बहिस्थ शिक्षण अभ्यासकेंद्रावर समंत्रणे घेणारा प्राध्यापक हा शासनमान्य किमान शैक्षणिक अर्हता धारक असावा.

- ०३.बहिस्थ प्रवेशित विद्यार्थ्यांचे संपर्क सत्रातील उपस्थिती पट तसेच प्राध्यापकांचे उपस्थिती पट तयार करून त्यावर केंद्रप्रमुख यांची स्वाक्षरी घ्यावी.
- ०४.बहिस्थ शिक्षण केंद्राच्या मान्यताप्राप्त अभ्यासक्रमातील विविध विषयासाठी समुपदेशन, समंत्रण (Councelling) देणारे प्राध्यापक योग्य ती शैक्षणिक अर्हता धारण केलेले, कायमस्वरूपी विद्यापीठ मान्यताप्राप्त अनुभवी प्राध्यापक असावेत.
- ०५.प्रवेशित विद्यार्थ्यांना आपल्या अभ्यासकेंद्रावर प्रवेश देतेवेळी विद्यार्थ्यांकडून वसूल करण्यात येणारी शुल्काची पावती देण्यात यावी.
- ०६.ओळखपत्राशिवाय विद्यार्थ्यांना परीक्षेस बसू दिले जाणार नाही यांची नोंद घ्यावी.
- ०७.बहिस्थ विद्यार्थ्यांस परीक्षाकेंद्र बदलून मिळणार नाही यांची नोंद घ्यावी.
- ०८.बहिस्थ अभ्यासक्रमाची परीक्षा ही विद्यापीठाच्या परीक्षा व मुल्यमापन मंडळाकडून घेतली जाते.
- ०९.आपल्या अभ्यासकेंद्रावर परीक्षाकेंद्र मिळण्यासाठी बहिस्थ शिक्षण विभागाकडे वारंवार विचारणा अथवा मागणी करूनये परीक्षाकेंद्र देणे हा परीक्षा व मुल्यमापन मंडळ यांचा अधिकार आहे.

संचालक
बहिस्थ शिक्षण विभाग
प्रस्तुत विद्यापीठ

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड, अंतर्गत बहिस्थ शिक्षण विभाग

बहिस्थ शिक्षण अभ्यासकेंद्र मान्यता निकष

०१. बहिस्थ शिक्षण विभागाचे नवीन अभ्यासकेंद्र हे केवळ विद्यापीठ परिक्षेत्रातील नांदेड, परभणी, हिंगोली व लातूर या चार जिल्हासाठीच देण्यात येतील.
०२. विद्यापीठ कार्यक्षेत्रातील केवळ विद्यापीठ मान्यता प्राप्त संलग्नित महाविद्यालयानीच बहिस्थ शिक्षण मागणीचा प्रस्ताव विभागाकडे पाठवावा.
०३. बहिस्थ अभ्यासकेंद्रासाठी मागणी करणारे महाविद्यालय स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड व विद्यापीठ अनुदान आयोग मान्यताप्राप्त अनुदानित/विनाअनुदानित/स्वयंअर्थसाहाय्य उपलब्ध करून देणारे असावेत.
०४. सदरील महाविद्यालयात पदवी/पदव्युत्तर स्वरावरील कला, वाणिज्य, व व्यवस्थापन विद्याशाखेच्या अभ्यासक्रमांना मान्यता असावी.
०५. बहिस्थ शिक्षण विभागाचे पदव्युत्तर एम.ए. (भाषा मराठी, हिन्दी, इंग्रजी, उर्दू /सामाजशास्त्र, राज्यशास्त्र, अर्थशास्त्र, इतिहास व लोकप्रशासन ०९ विषय) आणि एम.कॉम. अभ्यासक्रम आपल्या केंद्रावर बहिस्थ प्रणालीनुसार राबवावे.
०६. बहिस्थ शिक्षण प्रणालीमध्ये विद्यार्थी व शिक्षक यांचे वर्गात त्यासाठी समंत्रण देणाऱ्या शिक्षकांनी समंत्रणकला, समुपदेशन या बाबत अधिक सजग असणे आवश्यक आहे. व्याख्यान पध्दतीचा यथे अवलंब करूनये.
०७. काही महाविद्यालयात/अभ्यासकेंद्रावर विषय समंत्रण व समुपदेशनासाठी महाविद्यालयातील मान्यताप्राप्त प्राध्यापकांची कमतरता असेल,अशा वेळी केंद्रप्रमुख (प्राचार्य) आपल्या महाविद्यालयातील व त्या परीसरातील योग्य शैक्षणिक अर्हता व अनुभव असणाऱ्या शिक्षकास तसेच तासिका तत्वावरील अस्थाई स्वरूपात काम करणाऱ्या शिक्षकास प्राचार्याच्या मान्यतेने समंत्रक म्हणून नियुक्त करता येईल.
०८. अभ्यासकेंद्र मान्यतेसाठी संबंधित महाविद्यालयाची इमारत संस्थेकडे असावी. त्यात योग्य त्या भौतिक सुविधा,वर्गखोल्या उपलब्ध असाव्यात.
०९. अभ्यासकेंद्र असणाऱ्या महाविद्यालयात सुसज्ज ग्रंथालय असतेच परंतु त्या ग्रंथालयाचा वापर बहिस्थ विद्यार्थ्यांसाठी जास्तीत जास्त, सुट्टीच्या दिवशी किंवा ज्या दिवशी संपर्क तासिका असतील, त्या काळात उपलब्ध करून देण्यात येणे बंधनकारक आहे.

१०. विद्यापीठ बहिस्थ शिक्षण विभागाचे अभ्यासकेंद्र चालविण्यासाठी स्वतंत्र कार्यालय असावे. त्यावर अभ्यासकेंद्राचा नामफलक लावणे आवश्यक आहे. तसेच अभ्यासकेंद्राच्या कामकाजासाठी महाविद्यालयात लिपीक, सेवक असा पुरेसा कर्मचारीवर्ग असावा. अभिलेखे यासाठी आलमारी, संगणक, इंटरनेट सेवा फर्निचर इत्यादी उपलब्ध करून देण्यात यावे.
११. अभ्यासकेंद्राच्या कार्यालयीन, प्रशासकीय व शैक्षणिक व्यवहार पाहण्यासाठी प्राचार्य (केंद्रप्रमुख) यांनी प्राध्यापकाची 'केंद्रसमन्वयक' म्हणून नियुक्ती करावी. व सर्व अभ्यासकेंद्राच्या व्यवहाराची जबाबदारी केंद्रप्रमुख व केंद्रसमन्वयक यांची राहिल.
१२. विद्यापीठाच्या बहिस्थ शिक्षण अभ्यासकेंद्राचे स्वतंत्र बँक खाते उघडलेले असावे व त्यातूनच सर्व जमा खर्चाचा व्यवहार करण्यात यावा.
१३. विद्यापीठाचे बहिस्थ अभ्यासकेंद्र चालवित असताना विद्यापीठाचे, बहिस्थ विभागाकडून वेळोवेळी जाहीर होणारे नियम, अटी, सूचना सदरील महाविद्यालयामधील अभ्यासकेंद्रास बंधनकारक राहतील.
१४. अभ्यासकेंद्राने जमा खर्चाचा हिशोब विभागाने पुरविलेल्या "अभ्यासकेंद्र शुल्क विवरण" तक्त्याप्रमाणे ठेवणे आवश्यक आहे.
१५. अभ्यासकेंद्रानी आर्थिक व्यवहार, परीक्षा इत्यादी बाबत संपूर्णतः पादर्शकता बाळगणे बंधनकारक आहे.
१६. अभ्यासकेंद्र शुल्क (जमा/खर्च) हिशोब प्रतिवर्षी संस्थेच्या लेखापरीक्षक (Auditor) यांचे कडून तपासून घेवून त्याचे तेरीज ताळेबंद व त्याप्रमाणे उपयोजिता प्रमाणपत्र (Utilization Certificate) त्या वित्तीय वर्षात विभागाला दाखल करणे बंधनकारक आहे.
१७. सदरील महाविद्यालयाची समितीद्वारा संपूर्ण तपासणी करूनच तसा अहवाल संचालक, बहिस्थ शिक्षण विभागातर्फे समितीद्वारे मा. कुलगुरू महोदय यांना सादर केला जाईल.
१८. स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड कार्यक्षेत्रातील महाविद्यालयांना अभ्यासकेंद्र मान्यतेचे उपरोक्त निकष निश्चित करण्यात आले असून सदरील निकष पूर्ण करण्याच्या महाविद्यालयांनीच नवीन अभ्यासकेंद्र मागणी प्रस्ताव दाखल करावा.